

Naar aanleiding van de excursie naar de Meinerswijk op 6 oktober j.l. georganiseerd door de commissie Natuurlijke Verjonging van de KNBV is dit artikel geschreven.

Uiterwaardenbeheer is al een lange tijd een gevoelige kwestie voor menig landeigenaar en beheerder van de uiterwaarden van de grote rivieren. Waar voorheen de rivieren vrij door het landschap meanderden zijn deze door kanalisering aan banden gelegd en werd bebouwing langs de rivieren mogelijk. De behoefte aan 'wildernisnatuur' is weer terug, mensen uit de stad willen makkelijk de ruige natuur in, wat in het geval van Arnhem makkelijk kan door de aanwezigheid van de Meinerswijk, een gebied waar de natuur zoveel mogelijk haar gang kan gaan. Dit botst echter met de waterveiligheid want de dichte begroeiing levert tijdens de piekafvoer veel weerstand voor het water.

De Meinerswijk

De Meinerswijk is een uiterwaardengebied ten zuiden van Arnhem in eigendom van Staatsbosbeheer. De gemeente Arnhem voert het beheer uit omdat het gebied zo belangrijk is voor de bewoners van de stad. Dit omdat het gebied zo belangrijk is voor de inwoners van de stad. Het gebied bevat verschillende cultuurhistorische kenmerkende elementen. Zo is het de plek waar de Romeinen een castellum hebben gebouwd als verdedigingsgebouw aan de "Limes", dit is de noordgrens van het Romeinse rijk. De locatie van het castellum wordt in ere gehouden door een duidelijke markering in het landschap. Daarnaast zijn er restanten van de IJssellinie die een stille getuige zijn van de verdedigingslinie uit de Koude Oorlog. De vele plassen in Meinerswijk zijn te danken aan de kleiwinning, waar naast de plassen er ook restanten van drie steenfabrieken in het gebied te vinden zijn.

Tegenwoordig heeft dit gebied, sinds het in 1990 omgedoopt is tot een uiterwaardenpark waar zowel ruimte is voor natuur, het water als de mens, vooral een natuur- en recreatie functie. Verschillende wandel- en fietspaden lopen door het gebied om zo de bewoners van Arnhem zoveel mogelijk in de natuur te krijgen. Het gebied zelf wordt, waar mogelijk, 'hands off' beheerd, zo min mogelijk ingrepen en optimaal gebruik maken

Bomen en stromen

Bos en natuur in de uiterwaarden

van natuurlijke processen. Dit type beheer is ondermeer mogelijk door de kuddes Galloway runderen en Konikpaarden die in het gebied rondlopen om de verruiging van het gebied tegen te gaan.

Het 'hands off' beheer kon, tot de teleurstelling van de beheerders, helaas niet worden voortgezet doordat er plek moest worden gemaakt om bij een hoog waterpeil van de rivier water op te slaan en de doorstroom van de rivier te bevorderen. Dit allemaal in het kader van het project van Rijkswaterstaat 'Ruimte voor de Rivier'.

Ruimte voor de Rivier

Het project 'Ruimte voor de Rivier' is in 2007 gestart om de overstromingen en overlast van de rivieren in te perken. Het project omvat meerdere beheersmaatregelen om het water de ruimte te geven, zoals het verleggen en doorbreken van dijken, het uitdiepen van uiterwaarden of het aanleggen van nevengeulen. Dit project is een volledig nieuw inzicht op het beheren van rivieren wat voorheen vooral gefocust was op het versterken van dijken om overstromingen volledig te voorkomen. Nu wordt vooral gericht op een meer natuurlijk verloop van de rivieren met uiterwaarden die onder water komen te staan tijdens hoog water. In totaal moet er voor dit project 1000 hectare uiterwaarden opnieuw worden ingericht en valt er totaal bijna 50.000 hectare onder dit project.

Beheersmaatregelen voor de Meinerswijk
Om de doelstellingen voor 'Ruimte voor de Rivier'

te behalen moesten er veel maatregelen genomen worden in de Meinerswijk. Zo moest er een nieuwe nevengeul gegraven worden, zijn diverse stukken van de uiterwaarden verlaagd en werd de hoge zomerdijk doorbroken en verlaagd.

Ook bosbouwtechnisch stond het beheer voor enkele uitdagingen. Om ervoor te zorgen dat het water goed kon doorstromen met zo min mogelijk weerstand, moest er een zogeheten 'Groene rivier' worden aangelegd. Feitelijk komt dit erop neer dat er een brede strook grond vrij moest worden gemaakt van alle hoge begroeiing zodat bij hoog water het water makkelijk het gebied in kan stromen. Ook moesten de oevers van de diverse plassen die aanwezig waren, ontdaan worden van de bomen. Een groot deel van deze bomen stonden verspreid over een lange strook die vaak moeilijk te begaan was met machines. Gezien de moeilijke begaanbaarheid en bijkomende kosten is besloten om het hout na de kap een poos te laten liggen tot het gebied droog genoeg was voor een makkelijkere afvoer.

De grootschalige maatregelen hadden een ingrijpend effect op het uiterlijk van het gebied. Om begrip onder de recreanten en bewoners te krijgen is er ingezet op goede communicatie. Door middel van meerdere inspraakavonden en berichtgevingen is dit verwezenlijkt en wordt het gebied nog steeds goed bezocht.

Beheer/beleidsconflicten

Al deze beheersmaatregelen vanuit het project van Rijkswaterstaat werden alleen niet zonder slag of

Een nieuw aangelegde nevengeul om piekwater de ruimte te geven in de Meinerswijk

foto Koen Verhoogt

stoot toegepast. Een voorbeeld hiervan begint in 2012, toen Rijkswaterstaat eiste dat de Meinerswijk in een status quo toestand moest worden gehouden qua vegetatie tot op 25m² nauwkeurig, een precisie die voor een beheerder niet mogelijk is. De verschillende partijen zijn toen met elkaar om tafel gaan zitten om ervoor te zorgen dat de gewenste kleinschaligheid uit de beleidsplannen aansluit bij de grootschaligere beheermaatregelen in de praktijk. Daarnaast moesten ook de maatregelen waterveiligheid hand in hand kunnen gaan met natuurbehoud. Alle Ruimte voor de Rivier-maatregelen zorgden ervoor dat een groot deel van de goed ontwikkelde wilgenbroekbossen zouden moeten verdwijnen. Uiteindelijk kwamen de partijen in 2016 met een aanpak waarbij de maatregelen op een grotere schaal toe gepast konden worden en waarbij daar waar het kon, de natuurwaarde gespaard konden worden. Dit project laat zien dat goede communicatie tussen partijen met verschillende belangen en wensen kan leiden tot een waardevol gebied waar de verschillende functies zoals waterveiligheid, recreatie en natuurwaarden hand in hand gaan.

Koen Verhoogt & Harm Bolle

Met dank aan Marjon Pree (Staatsbosbeheer); Christine Paris (Gemeente Arnhem); Wilfred Vrugink (Rijkswaterstaat) & Jan Floor (Gemeente Arnhem) voor de informatie en het begeleiden van de excursie naar de Meinerswijk.

Even voorstellen

Vanaf deze maand neemt Berdien van Overeen de plaats in van Erik van der Staak binnen het team dat de columns schrijft voor deze KNBV pagina's. Het KNBV bestuur is Erik zeer dankbaar voor de inspirerende columns die hij in de afgelopen periode heeft geschreven.

Berdien is werkzaam als Secretaris Convenant Bevorderen Duurzaam Bosbeheer bij Stichting Bewust met Hout. Op de vraag om zich kort aan u voor te stellen schreef Berdien het volgende; "Ergens tijdens mijn studie Culturele Antropologie kreeg ik steeds meer interesse voor onze natuurlijke omgeving. Dat deed me besluiten om een master Forest and Nature Management aan de WUR te gaan doen. Een van mijn eerste colleges over hout werd gegeven door Jan den Ouden, deze herinner ik me vandaag nog. Mijn fascinatie voor bomen en hout is daar ontstaan. Ik vind het bijzonder fascinerend hoe er zoveel diversiteit is onder bomen en hout, zowel op microniveau onder de microscoop als op macroniveau in hele bossen. Ik kan me dan ook blijvend verwonderen. Tegelijkertijd vind ik hout het mooiste materiaal dat er is, zowel de veelzijdigheid ervan (wat kun je nou niet van hout maken??), als de oorsprong (het bos). What's not to love? Ik vind het dan ook een voorrecht om te mogen werken in deze sector en het materiaal te mogen promoten."

Het team van KNBV columnisten bestaat uit drie KNBV leden die allen hun sporen binnen de sector en de vereniging meer dan verdient hebben. Ze schrijven bij toerbeurt de column. De andere columnisten zijn Wouter Delforterie en (KNBV erelid) Simon Klinging.

De Strijd der Materialen

De wereld is hard. In het Nederlandse bos merk ik dat nooit zo. Heus zijn er vechtende mieren, kevers of zelfs herten, maar als mens hebben we er niet zoveel te vrezen. Sterker nog, in onze goed beheerde bossen, komen mensen om te ontspannen. Bos en hout hebben een positief effect op de stemming van mensen. Kortom, in het bos is het vredig.

Dat er een heuse oorlog gaande is in het "duurzame" Europese bouwbeleid is u dan wellicht ook ontgaan. De belangen van alle bouwmaterialen zijn zo enorm groot, dat er in zeer schimmige beleidsregels een heuse politieke strijd der materialen wordt gevoerd, waarbij hout – door de kleine vertegenwoordiging in vergelijking met andere sectoren – keer op keer een oor wordt aangenaaid.

Een voorbeeld is VOC's, Volatile Organic Compounds. Dat wat hout zo lekker laat ruiken – en waarom we graag in het bos komen – wordt afgedaan als "gevaarlijke emissies". Als bosbeheerder verliest u hooguit een afzetmarkt, so what? Maar het is het principe waar het hier om gaat. Als sector van de grootste, meest belangrijke hernieuwbare biobased grondstof, moeten we dit niet accepteren. Wat u ook van houtkap vindt, hout zou niet moeten worden uitgesloten in specifieke bouwtoepassingen.

Berdien van Overeen

bron foto: VNNH